

2024 Sosyal Bilgiler Öğretim Programında Okuryazarlıklar: MAXQDA ile Tematik Bir Analiz

Saim TURAN^{1*}, Osman AKHAN²

¹ Eğitim Fakültesi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya, Türkiye, ORCID: [0000-0003-0298-8609](https://orcid.org/0000-0003-0298-8609)

² Eğitim Fakültesi, Akdeniz Üniversitesi, Antalya, Türkiye, ORCID: [0000-0001-6532-7985](https://orcid.org/0000-0001-6532-7985)

Özet

Bu araştırmanın amacı 2024 yılında Türkiye Maarif Modeli çerçevesinde güncellenen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan okuryazarlıkların program bileşenleri, sınıf düzeyleri ve öğrenme alanlarındaki dağılımlarını incelemektir. Araştırma nitel araştırma kapsamında gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın veri kaynağı, MEB tarafından yayınlanan 2024 yılında Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'dır. Araştırma kapsamında toplanan veriler MAXQDA 2024 yazılımı kullanılarak tematik analiz yoluyla analiz edilmiştir. Çalışmanın bulgularına göre 2024 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, görsel okuryazarlık, bilgi okuryazarlığı, dijital okuryazarlık, kültür okuryazarlığı, vatandaşlık okuryazarlığı, sürdürülebilirlik okuryazarlığı, veri okuryazarlığı, sanat okuryazarlığı ve finans okuryazarlığı olmak üzere toplam dokuz okuryazarlık türü içerilmektedir. Bu okuryazarlıklar programın yapısı, temel yaklaşım, özel amaçlar, programlar arası bileşenler, öğrenme-öğretmen yaşantıları, programın uygulanmasına ilişkin esaslar ve öğrenme alanları çerçevesinde verilmiştir. 2024 programında bazı 2018 programında yer alan okuryazarlıklar güncellenmiş ve daha geniş beceriler kapsayan yeni okuryazarlıklar eklenmiştir. 2024 programında hukuk ve politik okuryazarlık vatandaşlık okuryazarlığı çerçevesinde, harita okuryazarlığı görsel ve veri okuryazarlığı çerçevesinde, medya okuryazarlığı bilgi okuryazarlığı çerçevesinde, çevre okuryazarlığı ise sürdürülebilirlik okuryazarlığı çerçevesinde ele alınmıştır. 2024 programında yer alan okuryazarlıklar, her sınıf düzeyindeki öğrenme alanlarında yer alarak (4. sınıfta 23, 5. sınıfta 25, 6. sınıfta 24 ve 7. sınıfta 20) öğrencilerin çok yönlü gelişimini desteklemeyi hedeflemektedir. Programın öğrencilerin ihtiyaç duyabilecekleri bilgileri uygun becerilerle bütünleştirerek sunmayı amaçladığı görülmüştür. Yapılan güncellemenin, programın günümüz ihtiyaçlarına uygun olarak yapılandırıldığını göstermektedir.

Makale

Geçmişi:

Alındı:
23/07/2024

Revize Edildi:
30/09/2024

Kabul Edildi:
12/11/2024

Anahtar

Kelimeler:

Sosyal Bilgiler;
Okuryazarlıklar;
Maarif Modeli;
Eğitim Programı

Atf için:

Turan, S. ve Akhan, O. (2024). 2024 sosyal bilgiler öğretim programında okuryazarlıklar: MAXQDA ile tematik bir analiz. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 13(2), 57-72. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/amauefd>

*Sorumlu Yazar Saim TURAN ✉ turansaim@gmail.com

ISSN: 2146-7811, ©2024 Amasya Üniversitesi

Literacies in 2024 Social Studies Curriculum: A Thematic Analysis with MAXQDA

Saim TURAN ^{1*}, Osman AKHAN ²

¹ Faculty of Education, Akdeniz University, Antalya, Turkey, ORCID: [0000-0003-0298-8609](https://orcid.org/0000-0003-0298-8609)

² Faculty of Education, Akdeniz University, Antalya, Turkey, ORCID: [0000-0001-6532-7985](https://orcid.org/0000-0001-6532-7985)

Abstract

The aim of this research is to examine the distribution of the literacies included in the 2024 Social Studies Curriculum, updated within the framework of the Turkey Maarif Model, across program components, grade levels, and learning areas. The research was conducted as a qualitative study. The data source for the study is the 2024 Social Studies Curriculum published by the Ministry of National Education (MoNE). The data collected within the scope of the research were analyzed through thematic analysis using MAXQDA 2024 software. According to the findings of the study, the 2024 Social Studies Curriculum includes a total of nine types of literacies: visual literacy, information literacy, digital literacy, cultural literacy, citizenship literacy, sustainability literacy, data literacy, art literacy, and financial literacy. These literacies are provided within the framework of the curriculum's structure, basic approach, specific objectives, inter-curriculum components, learning-teaching experiences, principles related to the implementation of the curriculum, and learning areas. In the 2024 curriculum, some of the literacies included in the 2018 curriculum have been updated, and new literacies encompassing broader skills have been added. In the 2024 curriculum, legal and political literacy are addressed within the framework of citizenship literacy; map literacy within the framework of visual and data literacy; media literacy within the framework of information literacy; and environmental literacy within the framework of sustainability literacy. The literacies included in the 2024 curriculum are present in the learning areas at each grade level (23 in 4th grade, 25 in 5th grade, 24 in 6th grade, and 20 in 7th grade) to support the multifaceted development of students. It is observed that the curriculum aims to integrate the necessary knowledge for students with appropriate skills. The update shows that the curriculum is structured to meet contemporary needs.

Article History:

Received:
23/07/2024

Revised:
30/09/2024

Accepted:
12/11/2024

Keywords:

Social Studies,
Literacies,
Maarif Model,
Curriculum

To cite this article:

Turan, S. & Akhan, O. (2024). Literacies in 2024 social studies curriculum: a thematic analysis with MAXQDA. *Amasya Education Journal*, 13(2), 57-72. <https://dergipark.org.tr/en/pub/amauefd>

Giriş

Yeni nesilleri içinde var oldukları toplumun değerleri ile bütünleştirerek topluma uyumlu, onun faydasını isteyen ve toplumu ileriye taşıyacak bireyler olarak yetiştirme ihtiyacı, insan hayatının her döneminde önemli görülmüştür. Eğitimin amacı, insan davranışlarını değiştirmek ve geliştirmek, bireyleri doğal çevresine ve toplumuna uyumlu hale getirmektir. Bu amacın gerçekleşmesi, hayata dönük uygulamalar ve öğrenciyi sağlanacak yaşantılarla mümkündür (Turan, 2019). Eğitimin her mekânda, koşulda ve zamanda yapılabileceği vurgulansa da (Yıldızlar, 2013) toplumsal gelişim ve kalkınma için okullar, eğitim faaliyetlerinin sürekliliği ve standartların sağlanması açısından önem taşımaktadır. Okullar, toplumsal hedeflere yönelik olarak hazırlanan ve birbirini destekleyen müfredat dersleri ile öğrencileri geleceğe ve topluma hazırlamaktadır (Demirel, 2007). Bu bağlamda, okullar bireyleri hayata hazırlayan, hayatın içerisinde yer alan birer araç olarak önemli bir rol oynamaktadır.

Eğitim sistemlerinin temel amacı, değerler ve yetkinliklerle bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip bireyler yetiştirmektir. Bilgi, beceri ve davranışlar öğretim programlarıyla kazandırılmaya çalışılırken, değerler ve yetkinlikler bu bilgi, beceri ve davranışların arasındaki bütünlüğü kuran bağlantı işlevi görmektedir (Yılmaz, 2021). Eğitim programları, öğrencileri hedeflenen noktaya ulaştırmak amacıyla oluşturulmuş düzenli eğitim durumlarını, eğitim programının içinde yer alan öğretim programı ise, farklı sınıf düzeyleri ve disiplinlerde öğrencilere sunulacak konular ve örnek durumlarını kapsayan bütün öğretim çalışmalarını içerir (Demirel, 2007).

Değişen toplumsal ihtiyaçlar, gelişen teknolojiler, gelecekte beklenenler nedeniyle ülkeler eğitim programlarını gerek gördükçe güncellemektedirler. Son dönemlerde, bilim ve teknolojiye yaşanan küresel ilerlemelerin, eğitim-öğretim alanını da etki ettiği görülmektedir. Tüm bu gelişmeler, bireyin geçmiş yıllara göre daha karmaşık problemlerle karşılaşmasına neden olmaktadır. Bunların çözümü için birden çok disiplinin bilgi ve bulgularından yararlanılması ve karmaşık olayların çözümünde disiplinler arası anlayışın benimsenmesi gerekmektedir (Uzun & Dönmez, 2023). Ülkemizde çok disiplinli olarak okutulan derslerden birisi de sosyal bilgiler dersi. Öğrencileri topluma ve çevreye duyarlı, aktif vatandaş olarak yetiştirmelerine yardımcı olan ve demokratik süreçlere katılımlarında faydalı olacak farklı disiplinlerden içerikler sunan (Zarrillo, 2004; Doğanay, 2005; Doğanay & Sarı, 2008; Öztürk, 2015) Sosyal bilgiler dersi, 1968 yılından itibaren ülkemizde ilk ve ortaokul düzeyinde okutulmaktadır (Turan, 2019).

Sosyal bilgiler dersinin doğası, pedagojisi ve içeriği çok farklı sosyal ve siyasi durumlardan fazlasıyla etkilenen bir yapıya sahiptir (Ross, Mathison ve Vinson, 2014). Ülkemizde uygulanan sosyal bilgiler programları gerek politik anlayıştan gerek değişen sosyal yapıdan gerekse değişen dünyadan fazlasıyla etkilenmiş ve her program farklı bir sosyal bilgiler yaklaşımının değişen programa yansımalarına sebep olmuştur. Uygulanan programlar meydana gelen siyasi değişimlerden ya da dünya genelinde etkili olan eğitim akımlarından etkilenmiştir.

2000'li yıllardan itibaren dünyada yaşanan gelişmelerle beraber program geliştirme çalışmaları devam etmiş ve 2005 yılında yeni sosyal bilgiler öğretim programı geliştirilmiştir. Geliştirilen bu yeni programda, tematik öğrenme, problem çözme ve iş birliğine dayalı öğrenmeyi ön plana çıkaran sosyal yapılandırıcılık anlayışı hâkim olmuştur (Öztürk, 2015). Ayrıca bu programda, etkinlik, ara disiplinler, kazanım, değer öğretimi, beceri, kavram ve öğrenme alanı gibi bazı yeni özellikler yer almıştır (Ata, 2015). 2018 yılında güncellenen sosyal bilgiler programı ile bireylerin yetişmesine hizmet edecek öğretim programları salt bilgi aktaran bir yapıdan ziyade bireysel farklılıkları dikkate alan, değer ve beceri kazandırma hedefli, sade ve anlaşılır bir yapıda hazırlanmıştır (Milli Eğitim Bakanlığı [MEB], 2018), 2023 yılında ise sosyal bilgiler öğretim programının genel yapısı değişmediği gibi sadece bazı kazanım ifadelerinde değişiklik yapılmış ve genel itibarıyla 2018 öğretim programıyla bütüncül bir şekilde devam edilmesine karar verilmiştir (MEB, 2023).

Hızlı değişim ve küresel bağlantılarla karakterize edilen günümüzde, sağlam ve dinamik bir eğitim çerçevesine duyulan ihtiyaçlar çerçevesinde "Türkiye Yüzyıl Eğitim Modeli" kapsamında geliştirilen Sosyal Bilgiler Ders Programı 2024 yılında bir kez daha güncellenmiştir. 2024 yılında yapılan ve köklü değişimleri beraberinde getiren güncellemeyle program bünyesinde yer alan okuryazarlıkların büyük çoğunluğunu programdan çıkarılmış yeni okuryazarlıklar programa dahil edilmiştir.

Programda Yer Alan Okuryazarlıklar

Okuryazarlık, bireylere sivil ve politik yaşama katılım, yüksek eğitim ve istihdam fırsatlarına erişme ve toplumlarının kültürel ve entelektüel mirasıyla ilişki kurma gibi birçok açıdan fayda sağlayan, kişisel güçlendirme ve sosyal dönüşüm aracıdır (Street, 2015). Nitekim teknoloji ve bilimdeki gelişmelerle ortaya çıkan toplumsal değişim ve dönüşüm geçmişte olduğu gibi bugün de okuryazarlığın değişen doğasını yeniden ifade etme süreci içerisindedir (Lankshear & Knobel, 2011; Leu vd., 2018). Okuryazarlık sadece okuma ve yazma becerisini değil, dili anlama ve kullanma, bilgiyi yorumlama ve değerlendirme ve eleştirel düşünme yeteneğini de kapsayan bir dizi beceri ve yeterliliği ifade eden çok yönlü bir yapı olarak kabul edilmektedir (Roser & Ortiz-Ospina, 2016).

Yenilenen programda 2018-2023 programlarında da yer alan finansal okuryazarlık ve dijital okuryazarlık yerini korurken; programa vatandaşlık okuryazarlığı, bilgi okuryazarlığı, görsel okuryazarlık, sanat okuryazarlığı, kültür okuryazarlığı, sürdürülebilirlik okuryazarlığı ve veri okuryazarlığı dahil olmuştur (MEB,2024). Yenilenen 2024 Sosyal Bilgiler Programında yer alan okuryazarlıkları şu şekilde açıklayabiliriz;

Görsel okuryazarlık, görsel hareketleri, nesnelere, sembollere ve çevresindeki diğer şeyleri ayırt etme ve yorumlama becerilerini kapsar (Sanalan, Sülün ve Çoban, 2007; Tanrıverdi ve Apak, 2013). Kişinin görme duyusunu kullanarak geliştirdiği görme yeterliliklerinin, öğrenme için temel oluşturduğu düşünüldüğünde eğitim için önemli okuryazarlıklardan birisi olarak görülmektedir (Sanalan, Sülün ve Çoban, 2007). Bilgi okuryazarlığı, genel anlamda, bilgiyi tanıma, elde etme, düzenleme, değerlendirme ve paylaşma gibi süreçleri içeren geniş kapsamlı bir uğraş alanı olarak tanımlanmaktadır (Adıgüzel, 2011). Bu yetkinlik, bireylerin bilgiye erişim ve kullanma becerilerini geliştirir, böylece bilgiye dayalı kararlar almalarını ve sorunları etkili bir şekilde çözmelerini sağlar (Sheehy, 2001).

Dijital okuryazarlık, genel olarak kişilerin farklı amaçlarla dijital araçlardan (bilgisayar, televizyon, cep telefonu vb.) bilgi okuma ve yazma becerilerini ifade eder (Maden, Maden ve Banaz, 2018). Ancak dijital okuryazarlık, sadece bilgi iletişim teknolojilerini etkin bir şekilde kullanmayı değil, aynı zamanda bu teknolojileri kişisel gelişimine katkı sağlamak, çeşitli bağlamlarda problemleri çözmek, toplumsal katılım ve üretimi desteklemek için güvenli, yasal ve ahlaki bir şekilde kullanma yeteneklerini de içerir (Özerbaş ve Kuralbayeva, 2018). Kültürel okuryazarlık, kişinin hem kendi kültürünü hem de diğer kültürleri yaşam boyu bir öğrenme ortamı olarak görme ve bu kültürlerle karşı bilinçli ve açık bir tutum sergileme yeteneğidir (Demir ve Kingir, 2022). Bu bilinç, kişinin farklı kültürel bağlamlarda anlamlı etkileşimlerde bulunmasını, kültürel çeşitliliği takdir etmesini ve küresel vatandaşlık bilincini geliştirmesini sağlar. Kültürel okuryazarlık, bireylerin kültürel farkındalık ve duyarlılıklarını artırarak, kültürel zenginliği anlama ve bu zenginlikten yararlanma becerilerini geliştirir (Dündar ve Kızık, 2023).

Vatandaşlık okuryazarlığı, bireyi aktif bir vatandaş, yani vatandaşlığın şartlarını ve uygulamalarını müzakere edebilen bir sosyal aktör olarak donatan okuryazarlıktır (Dewi, Misnawati, Hayati, Zuhra ve Misnar, 2023). Vatandaşlık okuryazarlığı, mevcut siyasi kurumlar ve uygulamalar hakkında temel bir anlayış gerektirir (Dudley, Robison ve Taylor, 1999). Sürdürülebilirlik okuryazarlığı, bireylerin sürdürülebilirliğin çevresel, sosyal ve ekonomik boyutlarını anlamalarını ve ele almalarını sağlayan bir beceridir (Colucci-Gray, Camino, Barbiero ve Gray, 2006). Sürdürülebilirlik okuryazarlığı, kaynakların korunması, iklim değişikliği, sosyal eşitlik ve sürdürülebilir kalkınma gibi kavramları anlamayı kapsar ve insanları gezegenin bilgili ve sorumlu temsilcileri olarak hareket etmeleri için bilinçlendirir (Murray ve Cotgrave, 2007).

Veri okuryazarlığı, verileri bilgi olarak okuma, anlama, oluşturma ve iletme becerisidir (Fontichiaro ve Oehrli, 2016). Eğitimde veri okuryazarlığı, eğitim adımlarının belirlenmesine yardımcı olmak için her tür veriyi (değerlendirme, okul iklimi, davranışsal, anlık, boylamsal, v.b.) toplayarak, analiz ederek ve yorumlayarak bilgiyi eyleme ve uygulamalara dönüştürme becerisidir (Gummer ve Mandinach, 2015). Sanat okuryazarlığı, küreselleşen dünyada, yerel sanat algısıyla uluslararası sanatlar arasında ilişki kurabilme yeteneğini ifade eder (Yücetoker, 2014). Finansal okuryazarlık, kişinin gelir ve giderlerini dengeli bir şekilde yönetebilme becerisini ifade eder. Bu beceri, bireyleri tasarruf yapmaya yönlendirerek finansal istikrarı artırma konusunda yardımcı olur (Atkinson ve Messy, 2013).

Sosyal bilgiler dersinin bireyleri toplumlarını ileriye taşıyacak vatandaşlar olarak onları hayata değişime, gelişime, teknolojiye, bilime hazırlamak gibi birçok amacı vardır (Turan, 2019). Bu amaçlara ulaşabilmek adına programda farklı okuryazarlıklar bir arada verilmektedir. Bu okuryazarlıklardan programda daha etkin bir şekilde yararlanabilmesi için sosyal bilgiler dersi öğretim programının incelenmesi önemli görülmektedir. İlgili alanyazın incelendiğinde görsel okuryazarlık (Chen, Newman ve Dipinto, 2018; Cruz ve Ellerbrock, 2015; Eguz, 2024; Nezir ve Işık, 2024; Papen, 2020; Statton Thompson ve diğerleri, 2022;

Vitulli ve Santoli, 2013) hukuk okuryazarlığı (Çetin, 2022, 2022; Has, Katılmış ve Dolanbay, 2022; Kara ve Tangülü, 2017; Köse ve Bursa, 2020; Oğuz Haçat ve Çakmak, 2018; Sönmez, İrşi, Önlü ve Polat, 2019), ekonomi ve finansal okuryazarlık (Adalar, 2019; Akhan, 2013; Akhan ve Hayta, 2014; Azrak ve Yalçınkaya, 2019; Barış ve Şeker, 2017; Gerek ve Kurt, 2011; Güler ve Veysikarani, 2019; Şantaş ve Demirgil, 2015; Yıldırım ve Öztürk, 2017), politika okuryazarlığı (Barış ve Şeker, 2017; Dağ ve Koçer, 2019; Faiz ve Dönmez, 2019; Görmez, 2018; Gürel ve Demir, 2022; Kara ve Tangülü, 2017; Karakuş, Yeşilbursa ve Kaya, 2022; Tarhan, 2015), tarih okuryazarlığı (Ata ve Keçe, 2014; Keçe, 2013, 2015; Ozan ve Daşdemir, 2023; Selanik Ay ve Yavuz, 2016), medya (Altıntaş, 2019; Altun, 2008; Aydın ve Çelik, 2017; Çepni, Palaz ve Ablak, 2015; Çinelioğlu, 2013; Deveci ve Çengelci, 2008; Güney, 2018; İnan, 2010; Karaman ve Karataş, 2009; Manfra ve Holmes, 2020; Naçacı, Meral ve Şahin, 2016; Özel, 2018; Walker, 2010), harita ve coğrafya okuryazarlıkları (Akengin ve Ayaydın, 2017; Akengin, Tuncel ve Cendek, 2016; Aksoy, 2019; Altınbilek ve Sanalan, 2005; Baildon ve Damico, 2010; Balcı ve Yıldırım, 2023, 2023; Can, 2021; Erol, 2017; Erol ve Yazıcı, 2015, 2015; Kartal, 2016), bilgi ve veri okuryazarlığı (Fontichiaro ve Oehrli, 2016; Gebre, 2022; Granruth ve Pashkova-Balkenhol, 2018; Gummer ve Mandinach, 2015; Pangrazio ve Sefton-Green, 2020; Shreiner, 2018, 2018, 2024; Stephenson ve Schifter Caravello, 2007; Vahey ve diğerleri, 2012; Wolff, Gooch, Montaner, Rashid ve Kortuem, 2016), vatandaşlık okuryazarlığı (Gil Jr. ve Domingo, 2021; Nuryadi ve Widiatmaka, 2023; Wei ve Jing, 2014; Willis, Baker ve Shulsky, 2024; Yusuf, Agbonna, Jekayinfa ve Saliu, 2011) bağlamında yapılan araştırmalara rastlanmıştır. Ancak 2024 Sosyal Bilgiler programında okuryazarlıkların yeri ve yapısını belirlemeye yönelik herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu araştırmanın amacı, 2024 yılında güncellenen Sosyal Bilgiler Öğretim Programında okuryazarlıkların yerini ve yapısını ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır.

- 1.Okuryazarlıkların öğrenme alanlarındaki dağılımları nasıldır?
- 2.Okuryazarlıkların program bileşenlerindeki dağılımları nasıldır?
- 3.Okuryazarlıkların sınıf düzeylerine göre dağılımları nasıldır?
 - 3.1.Okuryazarlıkların 4. Sınıf programında göre dağılımları nasıldır?
 - 3.2.Okuryazarlıkların 5. Sınıf programında göre dağılımları nasıldır?
 - 3.3.Okuryazarlıkların 6. Sınıf programında göre dağılımları nasıldır?
 - 3.4.Okuryazarlıkların 7. Sınıf programında göre dağılımları nasıldır?

Yöntem

Araştırma Deseni

2024 yılında yenilen Sosyal Bilgiler programında yer alan okuryazarlıkların yeri ve yapısını incelemeyi amaçlayan bu araştırma nitel araştırma kapsamında gerçekleştirilmiştir. Nitel araştırma, araştırmacıların dokümanlar, davranışsal gözlem ve görüşmeler (bireysel veya grup) yoluyla veri toplamasına olanak tanıyan bir yapıya sahiptir (Patton, 2002). Nitel araştırmalarda doküman incelemesi başka veri toplama teknikleri olmadan tek başına kullanılabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2021).

Veri Kaynağı

Çalışmanın veri kaynağı, MEB tarafından yayınlanan 2024 yılında Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'dır. Veri toplama sürecinde yazılı ve görsel materyallerin incelenmesinde kullanılan doküman analizi tekniği kullanılmıştır. Doküman analizi, kayıtlar ve metinler gibi yazılı belgelerin yanı sıra fotoğraf veya video gibi görsel verilerin incelenmesine yönelik nitel bir araştırma tekniğidir (Patton, 2002).

Veri Analizi

Araştırma kapsamında analiz edilen ve toplanan veriler MAXQDA 2024 yazılımı kullanılarak tematik analiz yoluyla analiz edilmiştir. Tematik analiz, insan davranışını ve doğayı belirlemeye yönelik çalışmaların yanı sıra metin, resim ve video gibi veri kaynaklarının analizinde kullanılan bir analiz tekniğidir. Tematik analiz, bir veri setindeki anlam örüntülerini sistematik olarak tanımlamaya ve bunlara ilişkin içgörüler sağlamaya yönelik bir yöntemdir (Braun & Clarke, 2012).

Geçerlik-Güvenirlik

Geçerlik ve güvenilirlik araştırmaların çerçevesinin oluşturulması, verilerin toplanmasını, analiz edilmesini yorumlanmasını, bulguların sunulmasını ilgilendiren önemli unsurlardır (Merriam, 2018). Nitel

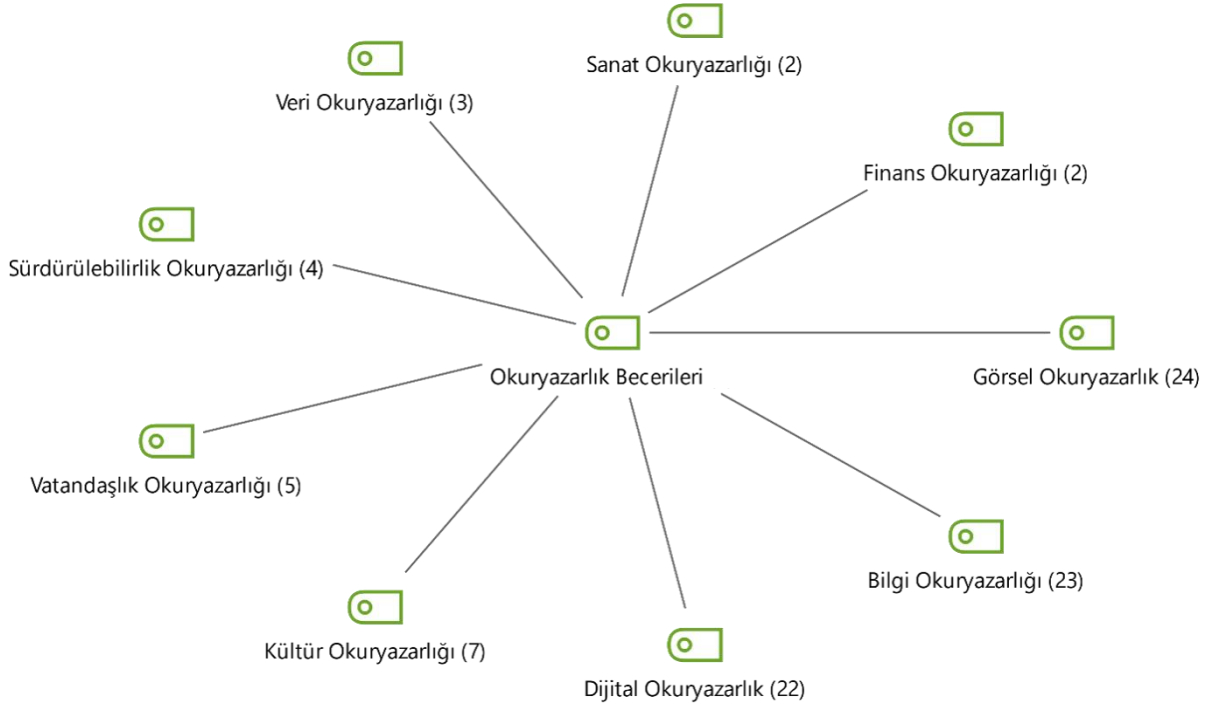
araştırmaların yöntem kısmında toplanan verilerin geçerliğinden, doğruluğundan bahsedilmesi gereklidir (Creswell, 2021). Bu çalışmada güvenilirlik, MAXQDA yazılımı ile gerçekleştirilen kodlama sürecinin şeffaflığı ve sistematik bir şekilde yürütülmesiyle sağlanmıştır. Kodlamanın tutarlılığını değerlendirmek için kodlayıcılar arasında kodlama karşılaştırması yapılmıştır. Geçerlik açısından, bulguların doğruluğunu artırmak amacıyla triangulasyon yöntemi kullanılmış ve elde edilen temalar, literatürdeki teorik çerçeve ile karşılaştırılarak yorumlanmıştır. Ayrıca, MAXQDA'nın sunduğu tematik haritalar ve kod matrisleri ile bulgular görselleştirilmiştir. Triangulasyon, araştırma sonuçlarının doğruluğunu ve güvenilirliğini artırmak için farklı veri kaynakları, yöntemler, teoriler veya araştırmacılar arasında karşılaştırma yapma süreci olarak ifade edilmektedir (Patton, 2002).

Bulgular

Çalışmanın bu bölümünde araştırma soruları çerçevesinde elde edilen bulgular başlıklar halinde sunulmuştur.

Okuryazarlıkların Öğrenme Alanlarındaki Dağılımlarına İlişkin Bulgular

Şekil 1'de okuryazarlık becerilerinin öğrenme alanlarına dağılım frekansları verilmektedir.

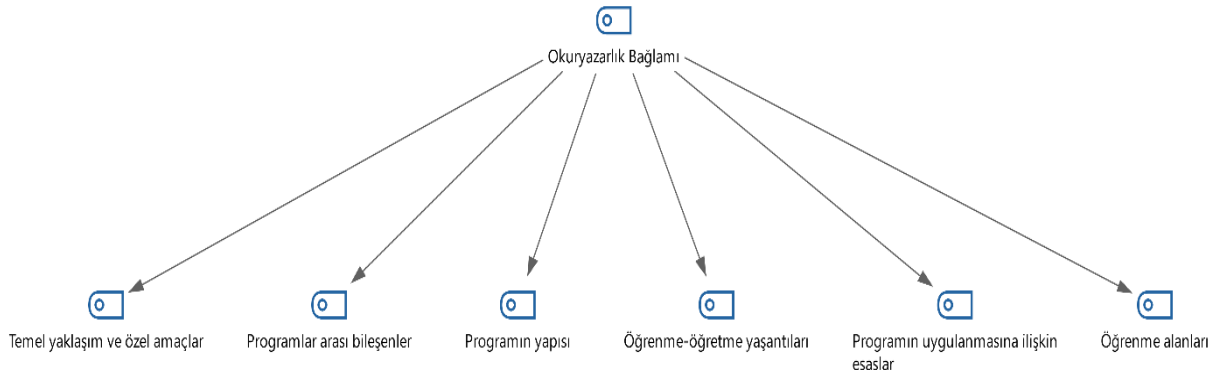

Şekil 1. Okuryazarlıkların Öğrenme Alanlarına Göre Dağılım Frekansları Kod Haritası

Şekil 1'de okuryazarlıkların 4-5-6 ve 7. Sınıf düzeylerinde yer alan öğrenme alanlarında yer almalarına yönelik dağılım frekansları kod haritası verilmiştir. Buna göre öğrenme alanlarında "Görsel Okuryazarlık (24), Bilgi Okuryazarlığı (23), Dijital Okuryazarlık (22), Kültür Okuryazarlığı (7), Vatandaşlık Okuryazarlığı (5), Sürdürülebilirlik Okuryazarlığı (4), Veri Okuryazarlığı (3), Sanat Okuryazarlığı (2), Finans Okuryazarlığı (2)" olmak üzere toplam 9 okuryazarlık bulunmaktadır.

Okuryazarlıkların Program Bileşenlerindeki Dağılımlarına İlişkin Bulgular

Şekil 2'de okuryazarlıkların program bileşenlerindeki dağılımlarına yönelik bulgular verilmiştir.

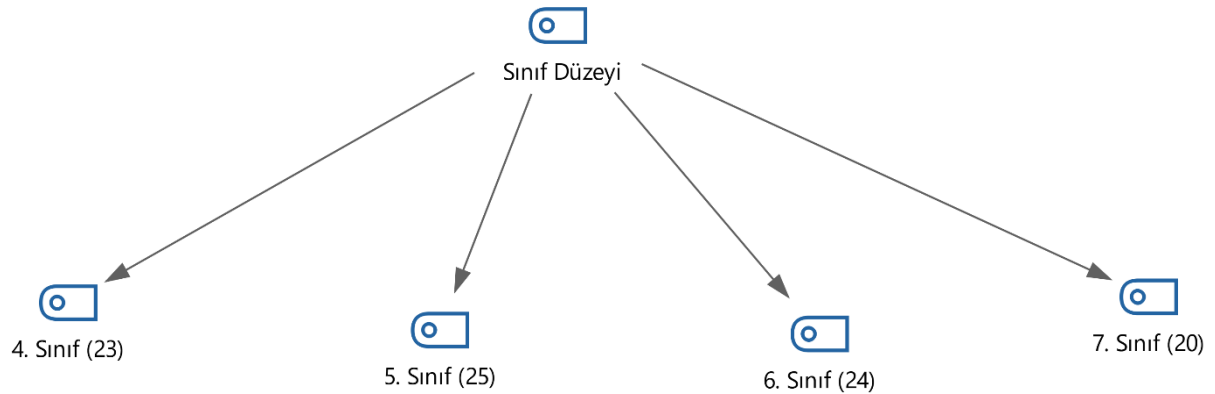

Şekil 2. Okuryazarlıkların Program Bileşenlerindeki Dağılımı

Şekil 2’de okuryazarlık bağlamının sosyal bilgiler dersi öğretim programı bileşenlerindeki dağılımları verilmiştir. Buna göre okuryazarlıklar; programın yapısı, temel yaklaşım ve özel amaçlar, programlar arası bileşenler, öğrenme-öğretmen yaşantıları, programın uygulanmasına ilişkin esaslar ve öğrenme alanları çerçevesinde verilmektedir.

Okuryazarlıkların Sınıf Düzeylerine Göre Dağılımlarına İlişkin Bulgular

Şekil 3’te okuryazarlıkların sınıf düzeylerine göre dağılımları kod haritası verilmektedir.

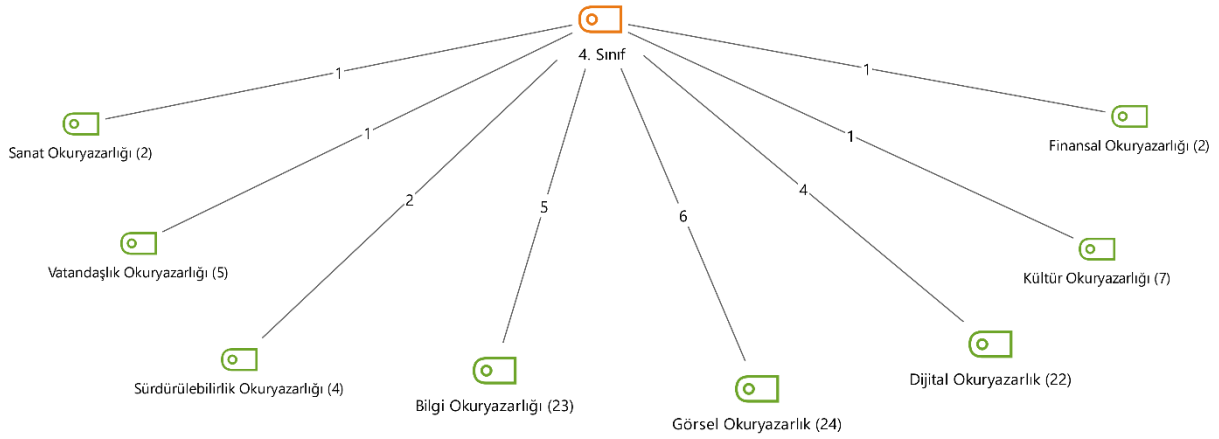

Şekil 3. Okuryazarlıkların Sınıf Düzeylerine Göre Dağılım Frekansları Kod Haritası

Şekil 3’te okuryazarlıkların sınıf düzeylerine göre dağılım frekansları kod haritası verilmiştir. Buna göre programda yer alan 9 okuryazarlığın dağılımları incelendiğinde 4. sınıfta 23, 5. sınıfta 25, 6. sınıfta 24 ve 7. sınıfta 20 farklı öğrenme alanlarında yer almaktadır.

4. Sınıf Programında Yer Alan Okuryazarlıklara İlişkin Bulgular

Şekil 4’te 4. Sınıf programında yer alan okuryazarlıklar ve frekanslarının kod haritası verilmektedir.

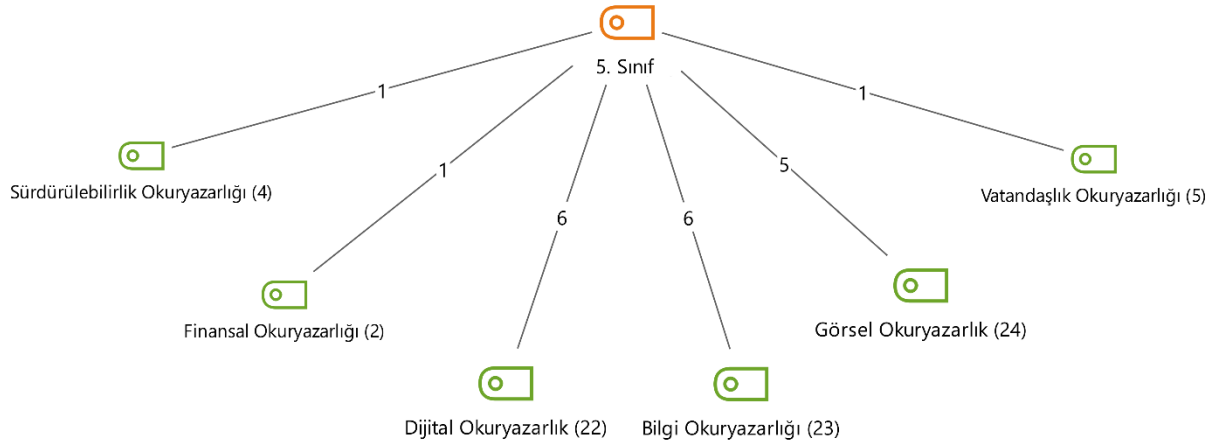

Şekil 4. Sınıf Programında Yer Alan Okuryazarlıklar ve Frekanslarının Kod Haritası

Şekil 4'te 4. Sınıf programında yer alan okuryazarlıklar ve frekanslarının kod haritası verilmiştir. Buna göre sınıf düzeyinde “Görsel Okuryazarlık (24), Bilgi Okuryazarlığı (23), Dijital Okuryazarlık (22), Kültür Okuryazarlığı (7), Vatandaşlık Okuryazarlığı (5), Sürdürülebilirlik Okuryazarlığı (4), Sanat Okuryazarlığı (2), Finansal Okuryazarlığı (2)” yer alırken “Veri Okuryazarlığı” yer almamıştır.

5. Sınıf Programında Yer Alan Okuryazarlıklara İlişkin Bulgular

Şekil 5'te 5. Sınıf programında yer alan okuryazarlıklar ve frekanslarının kod haritası verilmektedir.

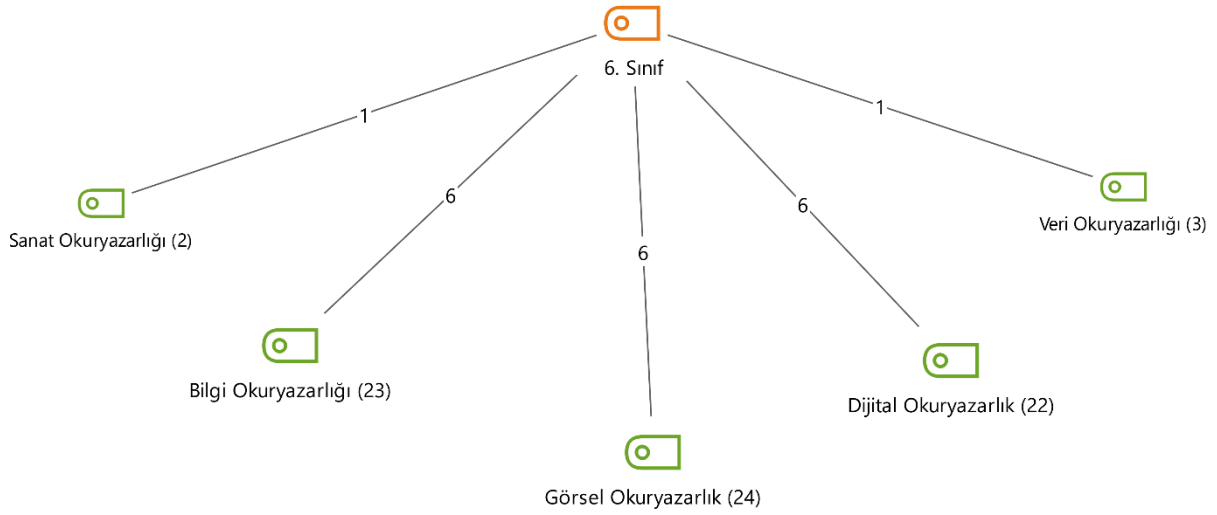

Şekil 5. Sınıf Programında Yer Alan Okuryazarlıklar ve Frekanslarının Kod Haritası

Şekil 5'te 5. Sınıf programında yer alan okuryazarlıklar ve frekanslarının kod haritası verilmektedir. Buna göre sınıf düzeyinde “Görsel Okuryazarlık (24), Bilgi Okuryazarlığı (23), Dijital Okuryazarlık (22), Vatandaşlık Okuryazarlığı (5), Sürdürülebilirlik Okuryazarlığı (4), Finansal Okuryazarlığı (2)” yer alırken “Veri Okuryazarlığı, Kültür Okuryazarlığı ve Sanat Okuryazarlığı” yer almamıştır.

6. Sınıf Programında Yer Alan Okuryazarlıklara İlişkin Bulgular

Şekil 6'da 6. Sınıf programında yer alan okuryazarlıklar ve frekanslarının kod haritası verilmektedir.

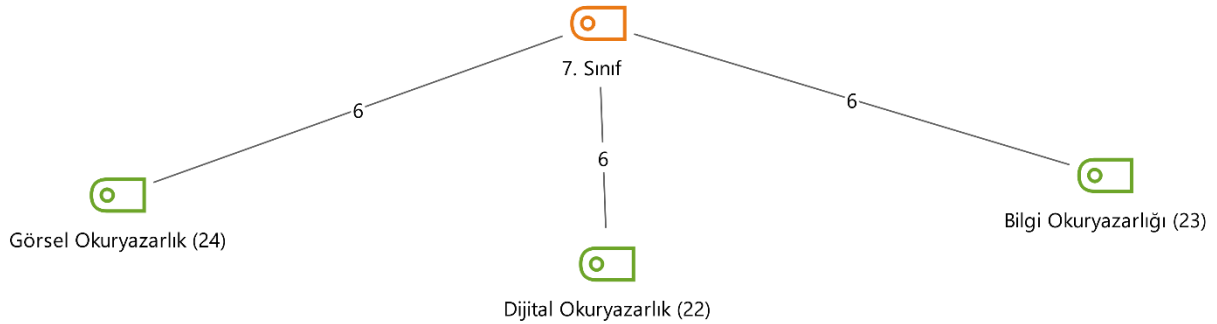

Şekil 6. 6. Sınıf Programında Yer Alan Okuryazarlıklar ve Frekanslarının Kod Haritası

Şekil 6'da 6. Sınıf programında yer alan okuryazarlıklar ve frekanslarının kod haritası verilmiştir. Buna göre 6. sınıf düzeyinde "Görsel Okuryazarlık (24), Bilgi Okuryazarlığı (23), Dijital Okuryazarlık (22), Veri Okuryazarlığı (3), Sanat Okuryazarlığı (2) yer alırken "Kültür Okuryazarlığı, Vatandaşlık Okuryazarlığı, Sürdürülebilirlik Okuryazarlığı, Finans Okuryazarlığı" yer almamıştır.

7. Sınıf Programında Yer Alan Okuryazarlıklara İlişkin Bulgular

Şekil 7'de 7. Sınıf programında yer alan okuryazarlıklar ve frekanslarının kod haritası verilmektedir.

Şekil 7. 7. Sınıf Programında Yer Alan Okuryazarlıklar ve Frekanslarının Kod Haritası

Şekil 7'de 7. Sınıf programında yer alan okuryazarlıklar ve frekanslarının kod haritası verilmiştir. Buna göre 7. sınıf düzeyinde "Görsel Okuryazarlık (24), Bilgi Okuryazarlığı (23) yer alırken "Veri Okuryazarlığı, Kültür Okuryazarlığı, Dijital Okuryazarlık, Vatandaşlık Okuryazarlığı, Sürdürülebilirlik Okuryazarlığı, Finans Okuryazarlığı ve Sanat Okuryazarlığı" yer almamıştır.

Tartışma ve Sonuç

Cumhuriyetten günümüze sosyal bilgiler programlarına baktığımızda sosyal bilgiler dersinin çağın ihtiyaçlarına cevap veren vatandaşı yetiştirme hedefi olduğunu görmekteyiz. Bu hedefi multidisipliner içerikle vermeye başladığı 2005 Sosyal Bilgiler Programından itibaren de programın unsurlarından olan beceriler önem kazanmıştır. Sürekli değişen dünyada öğrencilerin toplumsal, kültürel, bilimsel, teknolojik gelişmelere ayak uydurabilmesi, çağı anlaması ve yakalayabilmesi adına beceri öğretimi sosyal bilgiler dersi için kilit öneme sahip olmuştur. İşte bu doğrultuda 2024 Sosyal Bilgiler Programının okuryazarlık becerileri açısından değerlendirildiği bu çalışmanın sonuçlarında genel olarak, programın öğrencilerin ihtiyaç duyabilecekleri bilgileri uygun becerilerle

bütünleştirerek sunmayı amaçladığını ve yapılan güncellenmenin, programın günümüz ihtiyaçlarına uygun olarak yapılandırıldığını söylemek mümkündür.

Sosyal bilgiler öğretim programında görsel okuryazarlık, bilgi okuryazarlığı, dijital okuryazarlık, kültür okuryazarlığı, vatandaşlık okuryazarlığı, sürdürülebilirlik okuryazarlığı, veri okuryazarlığı, sanat okuryazarlığı, finans okuryazarlığı olmak üzere toplam 9 okuryazarlık bulunmaktadır (MEB, 2024). Programa eklenen okuryazarlıklar; programın yapısı, temel yaklaşım ve özel amaçlar, programlar arası bileşenler, öğrenme-öğretmen yaşantıları, programın uygulanmasına ilişkin esaslar ve öğrenme alanları çerçevesinde verilmiştir. 2005 programında doğrudan adı geçen tek okuryazarlık medya okuryazarlığı (Güleç ve Hüdavendigar, 2020; MEB, 2005) iken, 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında çevre okuryazarlığı, finansal okuryazarlık, dijital okuryazarlık, harita okuryazarlığı, hukuk okuryazarlığı, medya okuryazarlığı, politik okuryazarlık olmak üzere 7 okuryazarlık yer almaktadır (MEB, 2018). 2018 programında yer alan dijital okuryazarlık ve finans okuryazarlığı 2024 programındaki yerini korurken diğer okuryazarlıklar güncellenmiştir.

Ay ve Yavuz (2016), sosyal bilgilerin öğrencilere farklı disiplinlere ait içerikleri bir arada verdiğini, bu içeriklerin çeşitli okuryazarlık becerileri ile ifade edildiğini ifade etmişlerdir. Bu okuryazarlık becerilerini çevre, hukuk, ekonomi, teknoloji, tarih, medya, harita, coğrafya, eleştirel ve politik okuryazarlıkları olarak saymışlardır. Görmez (2018), Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında politik okuryazarlık bakımından yeterliliğini incelediği çalışmada, okuryazarlığın programda birey ve toplum, etkin vatandaşlık, üretim, dağıtım ve tüketim, küresel ve insanlar, yerler ve çevreler öğrenme alanlarında verildiği ve yeterli düzeyde olduğunu ifade etmiştir. Sarıgöl (2018), 2018 programının dijital okuryazarlık bakımından yeterliliğini incelediği çalışmada programda dijital okuryazarlıkla doğrudan ilişkili olan tek öğrenme alanının bilim, teknoloji ve toplum olduğunu ifade ederek, dolaylı olarak ifade edilebilecek farklı kazanımların diğer öğrenme alanlarında da yer aldığını ancak programın dijital okuryazarlık becerisi açısından yeterli olmadığını ifade etmiştir. 2018 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan hemen hemen tüm okuryazarlıkların programdaki yerleri ile benzer çalışmalar bulunmaktadır. 2024 yılında güncellenen ve çalışmanın konusu olan program ile ilgili bilinen bir çalışmaya rastlanamamıştır.

2018 yılında yer alan okuryazarlıkların (çevre okuryazarlığı, finansal okuryazarlık, dijital okuryazarlık, finansal okuryazarlık, harita okuryazarlığı, hukuk okuryazarlığı, medya okuryazarlığı, politik okuryazarlık, dijital okuryazarlık (MEB, 2018)) bazılarının değişmesi ve daha geniş beceriler kapsayan okuryazarlıkların gelmesi şeklinde yorumlanabilir. 2024 programında hukuk okuryazarlığı ve politik okuryazarlık vatandaşlık okuryazarlığı çerçevesinde, harita okuryazarlığı görsel okuryazarlık ve veri okuryazarlığı çerçevesinde, medya okuryazarlığı bilgi okuryazarlığı çerçevesinde, çevre okuryazarlığı sürdürülebilirlik okuryazarlığı çerçevesinde verildiği söylenebilir. Kültür ve sanat okuryazarlıkları programın farklı disiplinlere ait (tarih, antropoloji v.b.) kazanımlarda yer alan kültürel alandaki eser ve yapıtların okuryazarlıklarını da kapsamı açısından programda yer aldığı, bu yönüyle de programdaki eksikliği giderdiği anlaşılmaktadır. Programda sosyal bilgiler dersi öğretim programının, değişen ve gelişen dünya koşullarından hareketle bireye toplumsal konularda ihtiyaç duyduğu becerilerin kazandırılması amacıyla geliştirildiği, programda yatay (sınıflar arası) ve dikey (dersler arası) ilişkinin bulunduğu, öğrencilerin ihtiyaç duyabilecekleri bilgilerin, uygun becerilerle bütünleştirilerek öğrenme çıktısı olarak sunulduğu ifade edilmektedir (MEB, 2024). Programın bu yönüyle sözü edilen çıkarımları destekler nitelikte olduğu söylenebilir.

Programda yer alan 9 okuryazarlığın 4. sınıfta 23, 5. sınıfta 25, 6. sınıfta 24 ve 7. sınıfta 20 farklı öğrenme alanlarında yer aldığı görülmektedir. 4. sınıf düzeyinde Görsel Okuryazarlık, Bilgi Okuryazarlığı, Dijital Okuryazarlık, Kültür Okuryazarlığı, Vatandaşlık Okuryazarlığı, Sürdürülebilirlik Okuryazarlığı, Sanat Okuryazarlığı, Finansal Okuryazarlığı yer alırken Veri Okuryazarlığının yer almadığı görülmektedir. 5. sınıf düzeyinde Görsel Okuryazarlık, Bilgi Okuryazarlığı, Dijital Okuryazarlık, Vatandaşlık Okuryazarlığı, Sürdürülebilirlik Okuryazarlığı, Finans Okuryazarlığı yer alırken Veri Okuryazarlığı, Kültür Okuryazarlığı ve Sanat Okuryazarlığı yer almadığı görülmektedir. 6. sınıf düzeyinde Görsel Okuryazarlık, Bilgi Okuryazarlığı, Dijital Okuryazarlık, Veri Okuryazarlığı, Sanat Okuryazarlığı yer alırken Kültür Okuryazarlığı, Vatandaşlık Okuryazarlığı, Sürdürülebilirlik Okuryazarlığı, Finans Okuryazarlığı yer almamıştır. 7. sınıf düzeyinde Görsel Okuryazarlık, Bilgi Okuryazarlığı, yer alırken Veri Okuryazarlığı, Kültür Okuryazarlığı, Dijital Okuryazarlık, Vatandaşlık Okuryazarlığı, Sürdürülebilirlik Okuryazarlığı, Finans Okuryazarlığı ve Sanat Okuryazarlığı yer almamıştır.

Demir (2022), ders kitaplarını çevre okuryazarlığı bağlamında incelediği çalışmasında sosyal bilgiler dersi öğretim programı çerçevesinde dördüncü sınıf düzeyinde 12, beşinci sınıf düzeyinde 11, altıncı sınıf düzeyinde 10 ve yedinci sınıf düzeyinde 6 kazanımın çevre okuryazarlığıyla ilişkili olduğu ifade etmiş ve her bir kazanım için Sosyal Bilgiler ders kitaplarında birer konu başlığına yer verildiği tespit

ettiğini aktarmıştır. Yalçinkaya ve Er (2019), 2018 sosyal bilgiler öğretim programını finansal okuryazarlık çerçevesinde değerlendirdikleri çalışmalarında program kazanımlarının yakın çevre ve ülke genelindeki ekonomik faaliyetler farkında olmaya yönelik kazanımlara yer verildiğini ifade etmişlerdir. Ancak finansal okuryazarlığın yalnızca verilen salt bilgilerle beklenen davranışların kazandırılması pek de mümkün olmayacağını, bunu sağlamak için sınıf dışı öğretim etkinliklerine önem verilmesi gerektiğini vurgulamışlardır. Kara ve Tangülü (2017), sosyal bilgiler öğretim programı hukuk ve politik okuryazarlık çerçevesinde inceledikleri çalışmada programın 17 genel amaçlarından 9'unun hukuk ve politik okuryazarlıkla ilişkili olduğunu, kazandırılması hedeflenen 20 tane değer içerisnde, 6 değer hukuk okuryazarlığı ve politik okuryazarlıkla ilgili olduğunu ifade etmişlerdir. Sönmez, İrşi, Önlen ve Polat (2019), 2018 Sosyal Bilgiler (4-7) öğretim programını hukuk okuryazarlığı çerçevesinde değerlendirdikleri çalışmada da yer alan 136 kazanımdan 23 kazanımın, hukuk okuryazarlığı ile ilişkili olduğunu ifade etmişlerdir. 2018 programına yönelik yukardaki çalışmalara benzer çalışmalar bulunmaktadır ancak 2024 yılında güncellenen program ile ilgili bilinen bir çalışmaya rastlanamamıştır.

2018 programında okuryazarlıklar beceriler bölümünde sıralanmış, öğrenme alanlarının ve kazanımların açıklamaları kısmında detaylandırılmış, ancak doğrudan kazanımlarda yer almamıştır (MEB, 2018). Yapısı itibari ile 2018 programından farklı olan 2024 programında okuryazarlıklar her sınıf düzeyinde yer alan öğrenme alanının okuryazarlık becerileri başlığı altında verilmiştir. Nitekim, 2024 sosyal bilgiler programında programın "Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli" ile kavramsal beceriler, alan becerileri, sosyal-duygusal öğrenme becerileri ve eğilimler ile, değerler ve okuryazarlık becerileri bir bütün olarak ele alınmış bu sayede de öğrencilerin çok yönlü gelişiminin etkili bir şekilde desteklenmesinin amaçlandığı ifade edilmiştir (MEB, 2024). Çünkü Sosyal bilgiler toplumu inceleyen bir derstir ve beceriler öğrencilerin sosyal bilgiler dersinde öğrendikleri toplumsal, kültürel, ekonomik ve coğrafi konuları anlamalarını ve analiz etmelerini sağlar. Bu nedenle okuryazarlık becerilerinin sosyal bilgiler dersinin temelini oluşturduğunu söyleyebiliriz.

Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında kavramsal beceriler (temel, bütünleşik, üst düzey düşünme), alan becerileri (zamanı algılama ve kronolojik düşünme, kanıta dayalı sorgulama ve araştırma, tarihsel empati, değişim ve sürekliliği anlama vb.), sosyal ve duygusal öğrenme becerileri (benlik, sosyal yaşam, ortak/birleşik), okuryazarlık becerileri (bilgi, dijital, finansal, görsel, kültür, vatandaşlık, veri, sürdürülebilirlik, sanat), eğilimler (benlik, sosyal, entelektüel) ve değerlerin (adalet, aile bütünlüğü, çalışkanlık, dostluk, duyarlılık, özgürlük, sorumluluk, vb.) kazandırılmasının amaçlandığı ifade edilmektedir (MEB, 2024). Bulgulara göre programda yer alan 9 okuryazarlığın her bir sınıf düzeyindeki öğrenme alanlarında yer aldığı göz önüne alındığında, programın bu haliyle okuryazarlık becerilerine verdiği önem anlaşılmaktadır. Ayrıca görsel okuryazarlık, bilgi okuryazarlığı ve dijital okuryazarlığın hemen her sınıf düzeyinde en çok yer verilen okuryazarlıklar olması ise bu okuryazarlıkların günümüzdeki artan önemi açısından değerlendirildiğinde programın değişen ihtiyaçlara cevap verecek şekilde yapılandırıldığı söylenebilir.

Öneriler

Araştırmanın sonuçları doğrultusunda şu önerilerde bulunmak mümkündür:

- 2024 yılında Türkiye Maarif Modeli çerçevesinde güncellenen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan kavramsal beceriler, alan becerileri, sosyal-duygusal öğrenme becerileri incelenebilir.
- 2024 yılında Türkiye Maarif Modeli çerçevesinde güncellenen Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programında yer alan değerler incelenebilir.

Ek bilgi

Yazarlar, makaleye eşit oranda katkı sunmuş ve makalede raporlanan çalışmanın yapılması ve raporlanmasında herhangi bir çıkar çatışması beyan etmemişlerdir. Yazarlar, bu makalenin araştırılması, yazarlığı ve / veya yayınlanması için herhangi bir finansal destek almamıştır.

ORCID ve iletişim

Saim Turan <http://orcid.org/0000-0003-0298-8609>, E-posta: turansaim@gmail.com

Osman Akhan <http://orcid.org/0000-0002-3321-9290>, E-posta: osmanakhan07@gmail.com

Kaynaklar

- Adalar, H. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmen eğitiminde finansal okuryazarlık ve öğretimi: Bir model önerisi* [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi].
- Adıgüzel, A. (2011). Bilgi okuryazarlığı ölçeğinin geliştirilmesi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, (17), 15-28.
- Akengin, H. ve Ayaydın, Y. (2017). Mekânı algılama ve zihin haritalarının geliştirilmesi üzerine bir araştırma. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 36, 48-56.
- Akengin, H., Tuncel, G. ve Cendek, M. E. (2016). Öğrencilerde harita okuryazarlığının geliştirilmesine ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri. *Marmara Coğrafya Dergisi*, 34, 61-69.
- Akhan, N. E. (2013). Ekonomi Okuryazarlığı. E. Gençtürk ve K. Karatekin (Ed.), *Sosyal Bilgiler için Çoklu Okuryazarlıklar içinde* (s. 78-109). Ankara: PegemA Yayıncılık.Akhan,
- Akhan, N. E. ve Hayta, N. (2014). İlköğretim sosyal bilgiler derslerinde ekonomi okuryazarlığının geliştirilmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 181(181), 205-230.
- Aksoy, B. (2019). Determination of map literacy of undergraduate geography students. *Review of International Geographical Education Online*, 9(3), 591-603.
- Altınbilek, M. S. ve Sanalan, V. A. (2005). Coğrafya okuryazarlığı I: Giriş. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 13, 341-357.
- Altıntaş, S. (2019). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme eğilimleri ile medya okuryazarlık düzeyleri arasındaki ilişki* [Doktora tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi].
- Altun, A. (2008). Türkiye'de medya okuryazarlığı. *İlköğretmen Eğitimci Dergisi*, 16, 30-34.
- Ata, B. ve Keçe, M. (2014). Öğrencilerin tarih okuryazarlığı düzeylerini etkileyen faktörler: öğretmen görüşlerine dayalı nitel bir araştırma. *Turkish History Education Journal*, 3(2), 1-23.
- Atkinson, A. ve Messy, F. A. (2013). *Promoting financial inclusion through financial education: OECD/INFE evidence, policies and practice*. OECD Doi: <https://dx.doi.org/10.1787/5k3xz6m88smp-en>
- Aydın, M. ve Çelik, T. (2017). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal medya kullanım ve doyumlarının incelenmesi. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 3(2), 82-97.
- Azrak, Y. ve Yalçınkaya, E. (2019). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının ölçme-değerlendirme okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 9(1), 27-55.
- Baildon, M. ve Damico, J. S. (2010). *Social studies as new literacies in a global society: Relational cosmopolitanism in the classroom*. Routledge.
- Balcı, A. ve Yıldırım, S. (2023). Sosyal bilgiler öğretiminde harita okuryazarlığı. *International Journal of Geography and Geography Education*, (50), 146-163.
- Barış, S. ve Şeker, H. (2017). Ekonomi okuryazarlığı: Amasya üniversitesinde bir araştırma. *Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar*, (624), 79-93.
- Can, B. (2021). *Ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersine yönelik harita okuryazarlık becerisinin belirlenmesi* [Yayınlanmamış doktora tezi, Akdeniz Üniversitesi].
- Chen, X., Newman, M. ve Dipinto, V. (2018). *Investigating nce preservice candidates and graduates' visual literacy practices in middle and high school science and social studies classrooms*. *NCE Research Residencies*.
- Colucci-Gray, L., Camino, E., Barbiero, G. ve Gray, D. (2006). From scientific literacy to sustainability literacy: An ecological framework for education. *Science Education*, 90(2), 227-252. doi:10.1002/sce.20109
- Creswell, J. W. (2021). *A concise introduction to mixed methods research*. SAGE.
- Cruz, B. C. ve Ellerbrock, C. R. (2015). Developing Visual Literacy: Historical and Manipulated Photography in the Social Studies Classroom. *The Social Studies*, 106(6), 274-280. doi:10.1080/00377996.2015.1083932

- Çepni, O., Palaz, T. ve Ablak, S. (2015). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya ve televizyon okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 10(11), 431-446.
- Çetin, M. (2022). Sosyal bilgilerde hukuk okuryazarlığı: Sistemik literatür taraması. *International Journal of Active Learning*, 7(2), 156-170.
- Çinelioğlu, G. (2013). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı dersine yönelik tutumlarının incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi].
- Dağ, N. ve Koçer, M. (2019). Türkiye’de politik okuryazarlık. *OPUS International Journal of Society Researches*, 13(19), 2150-2175.
- Demir, Ş. ve Kingır, S. (2022). Öğretmenlik mesleğinin genel yeterliklerinde kültürel okuryazarlık. *Istanbul Aydın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(1), 75-103.
- Demir, Y. (2022). Sosyal bilgiler ders kitaplarının çevre okuryazarlığı açısından incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 20(3), 1094-1122.
- Deveci, H. ve Çengelci, A. G. T. (2008). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarından medya okuryazarlığına bir bakış. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(2), 25-43.
- Dewi, S. L., Misnawati, M., Hayati, R., Zuhra, I. ve Misnar, M. (2023). Merdeka belajar–kampus merdeka (MBKM) to strengthen the culture and citizenship literacy of EFL pre-service teachers. *Studies in English Language and Education*, 10(3), 1270-1289.
- Dudley, J., Robison, J. ve Taylor, A. (1999). Educating for an inclusive democracy: Critical citizenship literacy. *Discourse: Studies in the Cultural Politics of Education*, 20(3), 427-441. doi:10.1080/0159630990200306
- Dündar, R. ve Kızık, M. M. (2023). Sosyal bilgiler öğretmenlerine göre kültürel okuryazarlık. *International Journal of New Approaches in Social Studies*, 7(1), 144-157.
- Eguz, S. (2024). Social studies and love of art: students and teachers enlighten the connections. *International Journal of Contemporary Educational Research*, 11(2), 276-292. doi:10.52380/ijcer.2024.11.2.586
- Erol, H. (2017). Ortaokul öğrencilerinin harita okuryazarlık becerilerine ilişkin bir değerlendirme. *AJESI - Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 7(3), 425-457.
- Erol, H. ve Yazıcı, H. (2015). Ortaokul öğrencilerinin coğrafya okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi. *Electronic Turkish Studies*, 10(15).
- Faiz, M. ve Dönmez, C. (2019). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının politik okuryazarlık düzeyleri. *Kalem Eğitim ve İnsan Bilimleri Dergisi*, 9(2), 475-501.
- Fontichiaro, K. ve Oehrli, J. A. (2016). Why data literacy matters. *Knowledge quest*, 44(5), 21-27.
- Gebre, E. (2022). Conceptions and perspectives of data literacy in secondary education. *British Journal of Educational Technology*, 53(5), 1080-1095. doi:10.1111/bjet.13246
- Gerek, S. ve Kurt, A. A. (2011). Ekonomi okuryazarlığı ölçeğinin geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 30(1), 59-73.
- Gil Jr., T. O. ve Domingo, L. L. B. (2021). Assessing civic literacy in elementary social studies amidst the pandemic. *Asian Journal of Education and Social Studies*, 24(2), 54-63.
- Görmez, E. (2018). Güncellenen sosyal bilgiler programının politik okuryazarlık becerisi bakımından yeterliliği. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(STEMES’18), 109-114.
- Granruth, L. B. ve Pashkova-Balkenhol, T. (2018). The benefits of improved information literacy skills on student writing skills: developing a collaborative teaching model with research librarians in undergraduate social work education. *Journal of Teaching in Social Work*, 38(5), 453-469. doi:10.1080/08841233.2018.1527427
- Gummer, E. S. ve Mandinach, E. B. (2015). Building a conceptual framework for data literacy. *Teachers College Record: The Voice of Scholarship in Education*, 117(4), 1-22. doi:10.1177/016146811511700401

- Güleç, S. ve Hüdavendigâr, M. N. (2020). Sosyal bilgiler eğitimi alanında okuryazarlık becerisi başlığında yapılan lisansüstü tezlerin incelenmesi. *Uluslararası İnsan ve Sanat Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 24-36.
- Güler, E. Ö. ve Veysikarani, D. (2019). Ekonomi okuryazarlığı üzerine ampirik bir araştırma. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 28(1), 126-141.
- Güney, B. (2018). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sosyal medya kullanımlarının medya okuryazarlık düzeyinde farklı değişkenler açısından incelenmesi* [Doktora tezi, Bursa Uludağ Üniversitesi].
- Gürel, D. ve Demir, F. B. (2022). Bir yurttaşlık boyutu olarak politik okuryazarlık açısından Türkiye’de sosyal bilgiler dersi. *Social Mentality and Researcher Thinkers Journal (SMART JOURNAL)*, 8(64), 1777-1789.
- Has, S., Katılmış, A. ve Dolanbay, H. (2022). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının hukuk okuryazarlığı becerilerini geliştirmek: Bir eylem araştırması. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (31), 256-270.
- İnan, T. (2010). *Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri ve medya okuryazarlığına ilişkin görüşleri* [Yüksek lisans tezi, Dumlupınar Üniversitesi].
- Kara, H. ve Tangülü, Z. (2017). Sosyal bilgiler öğretim programında hukuk ve politik okuryazarlığı üzerine bir durum incelemesi. *Araştırma ve deneyim dergisi*, 2(1), 1-28.
- Karakuş, A., Yeşilbursa, C. C. ve Kaya, B. (2022). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının politik okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi. *Turkish Studies-Educational Sciences*, 17(5), 1119-1133.
- Karaman, M. K. ve Karataş, A. (2009). Öğretmen adaylarının medya okuryazarlık düzeyleri. *İlköğretim online*, 8(3), 798-808.
- Kartal, F. (2016). *Ortaöğretim öğrencilerinin harita okuryazarlık düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi* [Yüksek lisans tezi, Cumhuriyet Üniversitesi].
- Keçe, M. (2013). *Sosyal bilgiler öğretiminde yararlanılan sınıf içi tarihi roman kullanım tekniklerinin öğrencilerin tarih okuryazarlığı düzeylerine etkisi*. [Doktora tezi, Gazi Üniversitesi].
- Keçe, M. (2015). Türkiye’de tarih öğretim programlarında tarih okuryazarlığı becerileri. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 5(13), 94-121.
- Köse, T. C. ve Bursa, S. (2020). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının hukuk okuryazarlığına ilişkin algıları. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33(2), 372-388.
- Maden, S., Maden, A. ve Banaz, E. (2018). Ortaokul 5. Sınıf Türkçe ders kitaplarının dijital okuryazarlık bağlamında değerlendirilmesi. *Journal of International Social Research*, 11(55), 685-698.
- Manfra, M. ve Holmes, C. (2020). Integrating media literacy in social studies teacher education. *Contemporary Issues in Technology and Teacher Education*, 20(1), 121-141.
- MEB. (2005). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı*. Ankara: MEB. <https://mufredat.meb.gov.tr/> adresinden 20.06.2024 tarihinde erişildi.
- MEB. (2018). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı*. Ankara: MEB. <https://mufredat.meb.gov.tr/> adresinden 20.06.2024 tarihinde erişildi.
- MEB. (2024). *Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı*. Ankara: MEB. <https://mufredat.meb.gov.tr/> adresinden 20.06.2024 tarihinde erişildi.
- Murray, P. E. ve Cotgrave, A. J. (2007). Sustainability literacy: The future paradigm for construction education? *Structural survey*, 25(1), 7-23.
- Nalçacı, A., Meral, E. ve Şahin, İ. F. (2016). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının eleştirel düşünme ile medya okuryazarlıkları arasındaki ilişki. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 21(36), 1-12.
- Nezir, M. ve Işık, M. (2024). Çağdaş Türk resmine görsel okuryazarlık bağlamında yontembilimsel bir yaklaşım. *Art-e Sanat Dergisi*, 17(34), 1-15. doi:10.21602/sduarte.1480908
- Nuryadi, M. H. ve Widiatmaka, P. (2023). Strengthening civic literacy among students through digital literacy in society 5.0. *Journal of Education and Learning (EduLearn)*, 17(2), 215-220. doi:10.11591/edulearn.v17i2.20746

- Oğuz Haçat, S. ve Çakmak, M. A. (2018). Ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler eğitimi çerçevesinde hukuk okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi. *Turkish Studies (Elektronik)*, 13(4), 919-940.
- Ozan, H. ve Daşdemir, İ. (2023). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin tarih okuryazarlığı becerileri. *International Journal of Eurasia Social Sciences/Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(54), 1502-1506.
- Özel, A. (2018). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının medya okuryazarlığı algılarının incelenmesi* [Doktora tezi, Dumlupınar Üniversitesi].
- Özerbaş, M. ve Kuralbayeva, A. (2018). Türkiye ve Kazakistan öğretmen adaylarının dijital okuryazarlık düzeylerinin incelenmesi. *MSKU Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(1)16-25.
- Pangrazio, L. ve Sefton-Green, J. (2020). The social utility of 'data literacy'. *Learning, Media and Technology*, 45(2), 208-220. doi:10.1080/17439884.2020.1707223
- Papen, U. (2020). Using picture books to develop critical visual literacy in primary schools: Challenges of a dialogic approach. *Literacy*, 54(1), 3-10. doi:10.1111/lit.12197
- Patton, M. Q. (2002). *Qualitative research & evaluation methods*. SAGE.
- Sanalan, V. A., Sülün, A. ve Çoban, T. A. (2007). Görsel okuryazarlık. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9(2), 33-47.
- Sarıgöl, B. (2018). 2018 sosyal bilgiler öğretim programının dijital okuryazarlık becerisi bakımından yeterliliğinin incelenmesi. *Kapadokya Eğitim Dergisi*, 3(1), 8-17.
- Selanik Ay, T. ve Yavuz, Ü. (2016). Sınıf öğretmenlerinin sosyal bilgiler dersinde okuryazarlık becerilerini kazandırmaya yönelik gerçekleştirdikleri uygulamalar. *Anadolu Journal Of Educational Sciences International*, 6(2). doi:10.18039/ajesi.17370
- Sheehy, E. J. (2001). *Student teacher mentoring program: Teacher training for information literacy in the classroom*. State University of New York at Albany.
- Shreiner, T. L. (2018). Data literacy for social studies: examining the role of data visualizations in K–12 textbooks. *Theory & Research in Social Education*, 46(2), 194-231. doi:10.1080/00933104.2017.1400483
- Shreiner, T. L. (2024). *Teaching data literacy in social studies: Principles and practices to support historical thinking and civic engagement*. Teachers College Press.
- Sönmez, Ö. F., İrşi, E., Önlen, M. ve Polat, U. (2019). 2018 ortaokul öğretim programlarının hukuk okuryazarlığı açısından incelenmesi. *Journal of Kirsehir Education Faculty*, 20(2), 906-928.
- Statton Thompson, D., Beene, S., Greer, K., Wegmann, M., Fullmer, M., Murphy, M., ... Saulter, T. (2022). A proliferation of images: Trends, obstacles, and opportunities for visual literacy. *Journal of Visual Literacy*, 41(2), 113-131. doi:10.1080/1051144X.2022.2053819
- Stephenson, E. ve Schifter Caravello, P. (2007). Incorporating data literacy into undergraduate information literacy programs in the social sciences: A pilot project. *Reference services review*, 35(4), 525-540.
- Şantaş, F. ve Demirgil, B. (2015). Ekonomi okuryazarlığı düzeyinin tespitine ilişkin bir araştırma. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, (48), 46-60.
- Tanrıverdi, B. ve Apak, Ö. (2013). Görsel okuryazarlık üzerine bir içerik analizi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 26(1), 267-294.
- Tarhan, Ö. (2015). Sosyal bilgiler öğretmeni adaylarının politik okuryazarlığa ilişkin görüşleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3 (9), 649-669.
- Vahey, P., Rafanan, K., Patton, C., Swan, K., Van 'T Hooft, M., Kratoski, A. ve Stanford, T. (2012). A cross-disciplinary approach to teaching data literacy and proportionality. *Educational Studies in Mathematics*, 81(2), 179-205. doi:10.1007/s10649-012-9392-z
- Vitulli, P. ve Santoli, S. P. (2013). Visual arts and social studies: powerful partners in promoting critical thinking skills. *Social Studies Research and Practice*, 8(1), 117-134. doi:10.1108/SSRP-01-2013-B0009

- Walker, T. L. (2010). The red pill: Social studies, media texts, and literacies. *Learning, Media and Technology*, 35(1), 1-14. doi:10.1080/17439880903574366
- Wei, W. ve Jing, L. I. (2014). Inspection of kindergarten social studies curriculum based on civic literacy cultivation: A case study on China. *Cross-cultural communication*, 10(5), 129.
- Willis, J. M., Baker, S. F. ve Shulsky, D. (2024). Elementary school teacher candidates' perceptions on defining and integrating civic literacy. *Social Studies Research and Practice, ahead-of-print*(ahead-of-print). doi:10.1108/SSRP-07-2024-0040
- Wolff, A., Gooch, D., Montaner, J. J. C., Rashid, U. ve Kortuem, G. (2016). Creating an understanding of data literacy for a data-driven society. *The Journal of Community Informatics*, 12(3), 9-26.
- Yalçınkaya, E. ve Er, T. (2019). Sosyal bilgiler eğitiminde finansal okuryazarlık. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 9(1), 1-24.
- Yıldırım, G. ve Öztürk, C. (2017). Ekonomi okuryazarlığı ve eğitimine ilişkin alan uzmanı ve öğretmen görüşlerinin belirlenmesi. *Erciyes Journal of Education*, 1(2), 1-22.
- Yusuf, A., Agbonna, S. A., Jekayinfa, A. A. ve Saliu, A. (2011). Effects of citizenship education component of social studies on civic literacy and attachment of upper basic students in Ilorin Metropolis, Nigeria. *African Journal of Political Science and International Relations*, 5(9), 437-441.
- Yücetoker, İ. (2014). Sanat okuryazarlığı ölçeğinin hazırlanması ve geliştirilmesi. *SED-Sanat Eğitimi Dergisi*, 2(1), 112-126.

Etik beyan

Yapılan bu çalışmada "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi" kapsamında uyulması belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan "Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler" başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir. İnsan katılımcılarından herhangi bir veri toplanmamıştır. Etik kurul izni gerektirmediğini beyan ederiz.